

SALTIKNAME VE SALTİK GAZİ BAĞLAMINDA BABAESKİ *
BABAESKİ İN THE CONTEXT OF SALTIKNAME AND SALTİK
GHAZI

Levent DOĞAN**
Ceyda ERDİN***

Özet

Osmanlı öncesi dönemde İslamiyetin Anadolu ve Balkan coğrafyasında yayılmasında gazi dervişlerin büyük payı vardır. Bu uğurda tarihin önde gelen simalarından biri şüphesiz Sarı Saltık'tır. Üç kıtayı gezmiş olan Sarı Saltık, gazaya başladığı genç yaşından vefatına kadar geçen sürede bütün hayatı boyunca buraların bir Türk-İslam yeri hâline gelmesine çalışmıştır. O, bu ideali peşinde koşarken mücadelecî ruhunu bir an bile kaybetmeyerek tarihe geçmiş bir şahsiyettir. Sarı Saltık'ın Balkanlara geçişiyle İslamiyetin bu coğrafyada tutunup geniş bir alana yayılması hususu yadsınamaz bir gerçektir. Onun İslamlaştırmak amacıyla çıktığı Balkanlar serüveninin Babaeski'ye kadar uzandığı görülmektedir. Bu makalenin amacı Saltıkname'den hareketle Sarı Saltık ve Babaeski ilişkisini ortaya koymaktır. Babaeski, destandaki rivayetlere göre Sarı Saltık'ın asıl mezarının bulunduğu yerdir. Bu bağlamda çalışmamızda Sarı Saltık'ın burada açtığı tekke ve bu tekkesinde yaktığı mum, öldüğünde mumunun yandığı tekkede gömülmeyi vasiyet etmesi, Babaeski'deki türbesinin Türk ve Hristiyan halklar tarafından yüzyıllarca önemli bir ziyaret yeri olması gibi konular hakkında bilgi verilecektir. Bunların yanı sıra Babaeski adının nereden geldiği, Umur Gazi ve Otman Baba'nın Babaeski Sarı Saltık türbesini ziyaretleri sırasında yaşanan olaylar üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: İslamiyet, Balkanlar, Babaeski, Sarı Saltık, Saltıkname

Abstract

In the pre-Ottoman period, veteran dervishes played a major role in the spread of Islam in Anatolia and the Balkans. For this cause, one of the leading figures in history is undoubtedly Sari Saltik. Sari Saltik, who has visited three continents, has tried to make these places become a place of Turkish-Islamic place from his young age until his death. He is a person who has gone down in history by not losing his

* Bu çalışma, 15-16 Mayıs 2017 tarihlerinde düzenlenen Trakya Üniversiteler Birliği İkinci Lisansüstü Öğrenci Kongresi'nde, *Saltık-Name'de Babaeski* adıyla sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş hâlidir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Edirne / TÜRKİYE ldogan@trakya.edu.tr

*** Trakya Üniversitesi Balkan Çalışmaları Ana Bilim Dalı Edirne / TÜRKİYE ceydaerdin@trakya.edu.tr

moment of struggle for a moment while pursuing this ideal. With the passing of Sari Saltik to the Balkans, it is an undeniable fact that Islam is held in this region and spread over a wide area. His adventures in the Balkans, where he came to Islamize, extend to Babaeski. The aim of this article is to reveal the relationship between Sari Saltik and Babaeski in the context of Saltikname. According to the rumors in the legend, Babaeski is the place where the main tomb of Sari Saltik is found. In this context, informations will given about that subjects in our study that; dervish lodge which is opened in Babaeski by Sari Saltik and his burned candle in it, and his request that to be buried in this dervish lodge when he dies, and this dervish lodge in Babaeski has been an important place of visit for centuries by Turkish and Christian peoples. In addition to these, it will be emphasized that where the name of Babaeski came from and also the events of Umur Ghazi and Otman Baba during their visit to Sari Saltik lodge in Babaeski.

Key Words: Islam, Balkans, Babaeski, Sari Saltik, Saltikname

Giriş

Malazgirt Zaferi ile Bizans'a karşı büyük bir galibiyet elde eden Türklere Anadolu kapıları açılmıştır. Bunun sonucunda Türkler yer yer Anadolu'ya girmeye başlamış ve bölgenin bir Türk yurdu hâline gelmesi için uzun müddet uğraşlar vermişlerdir. Türkler, Malazgirt Savaşı'nda Bizans İmparatorluğu'nu maddi ve manevi anlamda bozguna uğrattığından önemli bir direniş ile karşı karşıya kalmadan kısa sürede İstanbul Boğazı'na kadar ilerlemişlerdir. Ancak her ne kadar Anadolu'da Bizans'ın gücü kırılmış olsa da bazı bölgelerde kalan bir grup Bizanslı, Türklerin buralara hâkim olmasını önlemek için uzun yıllar ayak diremiştir (Demir, 2014, s. 157-158). Hâl böyleyken Türkmen oymaklarıyla beraber Orta Asya'dan Anadolu'ya gelip yerleşen, "Horasan Erenleri, Anadolu Erenleri ve Rum Erenleri" olarak bilinen şahsiyetler burada üstün çabalar göstermişlerdir. "Perendelik, Alp-Gazi, Şahin-Doğan, Mürebbilik" özelliklerine sahip olan bu erenler, Anadolu'nun ve Balkanların İslamlaşması ve Türkleşmesi noktasında aktif rol oynamışlardır (Alşan, 2012, s. 33-34). Hatta Barak Baba, Aybek Baba, Sarı Saltık gibi Hacı Bektaş ile Yesevi'ye mensup şeyhler bu yöndeki çalışmalarlarıyla İslamiyeti neredeyse ulusal bir Türk dini olma noktasına getirmişlerdir (Togan, 1981, s. 271).

Bu dervişler Anadolu'nun farklı yerlerinde tekkeler kurarak göçebe Türk boylarının yerleşik hayata geçmesinde öncülük etmişlerdir. Özellikle kurdukları tekkeler etrafında yerleşik bir düzen tesis etmeye özen göstermişler ve böylelikle dağılmaların önüne geçmek istemişlerdir. Anlaşıldığı üzere tekkeler bir tür teşkilatlanma merkezleri olarak kullanılmıştır. O dönemin şartlarına göre hem Anadolu'da hem de Balkanlarda İslam'ın kendine yer ediniş yayılması ve varlığını devam ettirmesi bilinçli ve bir plan dâhilinde yürütülmüş bu çalışmalar sayesinde olmuştur (Alşan, 2012, s. 34). Ömer Lütfi Barkan'ın "Kolonizatör Türk Dervişleri" adını verdiği bu şahsiyetlerin aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin kuruluşu için gerekli askerî, siyasi ve idari

yapılanmayı kısaca bu devlete “Türk” damgasını vuran her çeşit kuvveti yarattıkları da aşikârdır (Barkan, 2015, s. 11; Alşan, 2012, s. 34).

Balkanlar, asırlardan beri farklı etnik grupların birlikte yaşadığı kozmopolit yapıya sahip bir coğrafyadır. Avrupa’nın güneydoğusunda yer alan Balkan Yarımadası’nda Türklerin ve İslamiyetin varlığı Osmanlı Devleti’nin kuruluşundan ve bu topraklara girmesinden çok öncesine dayanmaktadır (Okıç, 1992, s. 91). Halil İnalçık (2005, s. 20), Balkanlara ilk Türk yerleşmelerinin VI. yüzyıldan itibaren başladığını belirtmiştir. Bölgeye ilk göç Hun Türkleriyle olmuştur. Hunlardan sonra Avarlar, Peçenekler, Kumanlar, Oğuzlar gibi diğer Türk kavimleri farklı zaman aralıklarında Balkanlara gelerek yurt kurmuşlardır. Göç hareketleri sırasında Türk nüfusunun yanında Avarların etkisiyle Slav halkların da Balkan nüfusuna dâhil olduğu bilinmektedir (Okıç, 1992, s. 91).

Kuzey’den gelen Türklerden sonra Balkanlara ikinci Türk yerleşimi 1263 yılında Anadolu’dan gelen Türklerle olmuştur. Moğol baskısından kaçan II. İzzeddin Keykavus, 1261’de İstanbul’a gelerek Bizans İmparatoru Mihael Paleologos’a sığınmıştır. İzzeddin Keykavus yaklaşık iki yıl İstanbul’da kaldıktan sonra Anadolu’dan Sarı Saltık önderliğinde yanına gelen 30-40 Türkmen aşiretiyle beraber İmparator Mihael tarafından Dobruca’ya yerleştirilmiştir (İnalçık, 2005, s. 21). Tarihte ilk defa bu iskân hareketiyle adını duyurmuş olan (Ocak, 2011, s. 17) Sarı Saltık’ın Balkanlardaki İslamlaştırma faaliyetlerinin de yine bu olay sonucunda başladığı kabul edilmektedir.

İslamiyetin Balkanlarda tezahüründe ve yayılışında bu topraklara gelen dervişlerin etkili olduğundan bahsetmiştik. Bunlar arasında önemli bir role sahip olan ve adından en çok söz ettiren isim ise Sarı Saltık’tır. Öyle ki Tayyip Okıç (1952, s. 48), Sarı Saltık’ı merkez olarak Balkanlardaki İslam tarihini; 1) 13. yüzyılın ortalarına kadar geçen zaman, 2) Sarı Saltık’tan itibaren Osmanlı’nın hâkimiyetine yakın zamanlara kadar süren devir, 3) Osmanlı hâkimiyetinden bugüne kadar geçen devir olmak üzere üç devre bölmüştür.

Sarı Saltık; Edirne, Babaeski, Kırım, Kefe, Romanya, Makedonya, Moldova ve Polonya gibi daha pek çok Balkan ülkelerine giderek buradaki gayrimüslim halkları İslam ile şerefleştirmiştir. Müslümanlaştırdığı bu yerlere zaman zaman ziyaretlerde de bulunmuştur. Bir alp-gazi olan Sarı Saltık, Nihad Sami Banarlı’nın (1983, s. 296) deyişiyle İslam inancından yoksun yani karanlıkta kalmış ülkelere bu inancın ışığını götürmüştür.

Mücahit Türk dervişlerinden Sarı Saltık’ın Anadolu ve Balkanların çeşitli yerlerinde toplam 41 tane türbe ve makamı mevcuttur. Bu türbe ve makamlardan ayakta olanlar bugün hâlâ saygıyla ziyaret edilmektedir. Saltıkname’de 12 olarak belirtilen rakamın 40’ın üzerinde olması Sarı Saltık’ın hatıralarını ölümsüzleştirmek isteyenlerin onun adına sonradan türbe

ve makamlar inşa ettirmesiyle alakalı bir durumdur. Yakın dönemde Sarı Saltık'ın 1 yeni makamı daha bulunmuştur. Bu yeni makam Manisa'nın Salihli ilçesine bağlı Hacılı köyünde yer almaktadır. Manisa Alaşehir'de Umur Bey'in yaptırdığı bir Sarı Saltık türbesi de bulunmaktadır. Bununla beraber Manisa civarında Sarı Saltık'ın türbe/makam sayısı 2 olurken toplam sayı da 42'ye çıkmış olur.

Necati Demir'in *Sarı Saltık Gazi* adlı kitabında Sarı Saltık'a ait zaviye ve tekkelerin sayısı 13 olarak belirtilmiştir (Demir, 2015, s. 13). Ancak Saltıkname'de, Edirne'de de bir tekkesinin bulunduğu yazılıdır. Bu 13 yerin içinde Edirne yer almadığından sayı 14'e yükselmiş olur.

Adına yazılan Saltıkname'den görüldüğü kadarıyla Sarı Saltık'ın ulaştığı her bir yerin, buralarda göstermiş olduğu etkinlikler vesilesiyle ayrıca ele alınması gerektiği muhakkaktır. Şüphesiz, bunlar arasında öne çıkan belli başlı yerler bulunmaktadır. Çalışmamızda bu belli başlı yerler arasında olan Babaeski değerlendirilecektir.

Saltıkname'de Babaeski'yi önemli kılan iki husus vardır. Birincisi, Sarı Saltık'ın kiliseden tekkeye çevirdiği yer ve burada yaktığı mumdur. İkincisi, asıl mezarının mumunun yandığı tekkede olduğu rivayetidir. Çalışmamız bu iki ana konu etrafında şekillenmiştir. Babaeski Sarı Saltık tekke ve türbesinin 500 yılı aşkın zamandan beri bütün milletler tarafından ziyaret edilmiş bir yer olması konunun önemini daha da arttırmıştır.

Saltıkname ışığında oluşturduğumuz çalışmamıza *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, *Tevârih-i Âl-i Selçuk*, *Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi* gibi Türk tarihi, dili ve kültürü açısından önem teşkil eden ve içinde Sarı Saltık'la ilgili dikkate şayan bilgiler barındıran eserler de kaynaklık etmiştir. Çalışmamızda Sarı Saltık ve Saltıkname'yi tanıtan bilgilerden sonra Sarı Saltık'ın Balkanlara geçişi değerlendirilmiş, devamında Babaeski konusuna giriş yapılmıştır. Babaeski, bir dönem Sarı Saltık tekke ve türbesi dolayısıyla etkin bir ziyaret yeri olmuştur. Bunda binanın eskiden Aya Nikola'ya ait olduğu varsayımının da etkisi bulunmaktadır. Yurt dışından Türkiye'ye gelen bilim adamları Babaeski'ye uğrayarak bu mekânı ziyaret etmiş ve gözlemlerine eserlerinde yer vermişlerdir. Tüm bunlar oluşturduğumuz 12 ana başlık altında ele alınmıştır. Aynı zamanda bu çalışmayla Sarı Saltık'ın gerçek mezarının Babaeski'de olup olmadığı konusu aydınlatılmaya çalışılmıştır.

1. Sarı Saltık Gazi

Sarı Saltık, Türkleştirme ve İslamlaştırma ülküsünü olabildiğince gerçekleştirmek için verdiği uğraşlarla tarih sahnesinde yerini almıştır. Bu bakımdan tabii olarak daha çok destanî ve savaşçı kimliğiyle ön plana çıkmış olan Sarı Saltık'ın, çocukluğu ve hayatıyla ilgili detaylı bilgilere oldukça az rastlanmaktadır. Onun hayatının bazı dönemleriyle alakalı malumatlarda

Saltıkname başta olmak üzere bazı farklı türden kaynaklar da ehemmiyet arz eden belgelerdir.

Arap alimlerinden Alemüddin el-Birzâlî'nin "El-Muktefi" ve İbnü's Serrac'ın "Tuffâhu'l-Ervâh ve Miftâhu'l-İrbâh" adlı eserleri bu belgelerin başında gelmektedir. El Birzâlî, söz konusu eserinde Sarı Saltık'tan yüzeysel biçimde bahsetmesine karşın İbnü's Serrac, Tuffâhu'l-Ervâh ve Miftâhu'l-İrbâh'sında Sarı Saltık'a daha ayrıntılı yer vermiştir (Demir, 2015, s. 37). Sarı Saltık ile ilgili bilgi veren "*en eski kaynak*" (Sarıkaya vd. 2014, s. 294) olma özelliği taşıyan Tuffâhu'l-Ervâh'da, İbnü's Serrac'ın Sarı Saltık'a mektuplar yolladığını gösteren ifadeler bulunmaktadır. Bu ifadelerden müellifin Sarı Saltık'ı bizzat tanıdığı ve bir hukuklarının bulunduğu anlaşılmaktadır (Sarıkaya vd., 2014, s. 297-298). Aralarında bu denli bir yakınlığın olması İbnü's Serrac'ın, Sarı Saltık hakkında daha fazla bilgiye sahip olmasını sağlamıştır. İbnü's Serrac, eserinde sadece kendi bildiklerine değil Sarı Saltık'ın öğrencisi olan Es-Seyyid Behramşah ve diğer güvenilir kişileri dinleyerek edindiği bilgilere de yer verdiğini belirtmiştir (Sarıkaya vd., 2014, s. 297).

İçerisinde Sarı Saltıkla ilgili çeşitli pek çok bilginin yer aldığı Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde onun adı "Muhammed Buhârî" olarak geçmektedir. Seyahatname'sinde bunu defalarca vurgulayan Evliya Çelebi, Sarı Saltık'tan bahsederken "*Mehemmed Buhârî, Saltık Bay Sultan, Muhammed Buhârî Sarı Saltık Bay, Sarı Saltık Baba Sultan, Seyyid Sarı Saltık Bay*" gibi ifadeler kullanmıştır. Seyahatname'nin ikinci cildinde dikkat çeken bir husus "Saltık" adının Ahmed Yesevî tarafından (Saltık Bâ) verilmiş olduğunun söylenmesidir (Kurşun vd., 1998, s. 70-71). Fakat Ahmet Yesevî'nin 12. yüzyılın ilk çeyreğinde vefat ettiği göz önüne alındığında böyle bir durumun yaşanmış olma ihtimali imkânsız gözükmektedir. Zira Sarı Saltık'ın 13. yüzyılın ikinci çeyreğinde doğduğu bilinmektedir¹.

Evliya Çelebi her ne kadar Sarı Saltık'ın Buharalı olduğunu söylese de o, Saltıkname'de Cezire-i Uşşak veya Haynup adlarıyla da telaffuz edilen Sinop ilinde doğup büyümüştür. Necati Demir (2015, s. 38), Sarı Saltık'ın Sinop'un Selçuklu Dönemi'nde Türk hâkimiyetine girmesinden sonra buraya gelip yerleşen bir Çepni ailesinin çocuğu olduğunu söylemiştir.

Küçük yaşta öksüz ve yetim kalan Sarı Saltık, Lalası Seravil ve hocası Abdülaziz'in yardımlarıyla eğitim ve ilim alanlarında yüksek düzeyde yetkinleşmiştir. Sarı Saltık'ın henüz on dört yaşlarındaiken avcılıkta çok iyi olması ve hiçbir avı kaçırmaması (Demir ve Erdem, 2007a, s. 25) onun doğuştan kabiliyetli olduğunu göstermektedir. Bunların yanı sıra bir destan

¹ Sarı Saltık'ın doğum ve ölüm tarihiyle ilgili bilgiler *Tuffâhu'l-Ervâh* adlı eserde mevcuttur. Bu esere göre Sarı Saltık 1227 yılında doğmuş, 1298 yılında vefat etmiştir (Sarıkaya vd., 2014, s. 299). Saltıkname'de sadece 99 yıl yaşadığı bilgisine yer verilmiştir (Demir ve Erdem, 2007a, s. 622).

kahramanı olarak sahip olduğu olağanüstü niteliklerle diğer insanlardan ayrılmaktadır.

Sarı Saltık'ı kişiliği açısından ele aldığımızda son derece düzgün ve herkes tarafından beğenilen özelliklerinin bulunduğunu görürüz. Horasan erenlerinden olan Sarı Saltık, en başta ihsan sahibi bir velidir. O; hoşgörüsü, merhameti, ahlakı, söz ve davranışlarındaki doğruluğu, saygı ve sevgisi, adilliği, iyiliği ve ülküsüne olan bağlılığıyla dikkat çeker. Bu haysiyetle Sarı Saltık gittiği yerlere sadece İslamiyeti değil iyesi olduğu bu değerleri de götürerek yaymıştır. Saydığımız bu ve bunun gibi daha birçok değer yansıtan örneklere Saltıkname'de sıkça rastlamak mümkündür.

Türk destan kahramalarında olması gereken başlıca temel niteliklerin olağanüstülük, beceriklilik, eli açıklık ve kahramanlık (Kalkan, 2016, s. 28) olarak belirlenmesine göre Sarı Saltık'ın tam anlamıyla ideal bir Türk kahraman tipini yansıttığını söyleyebiliriz.

Alman türkolog ve tarihçi Franz Babinger ile Türk tarihçi ve siyasetçi Fuad Köprülü (1996, s. 37), Sarı Saltık'ı İslam tarihinin *en dikkate değer kişisi* olarak görmektedir. Gerçekten Sarı Saltık hem hayatta olduğu dönemde hem de vefatından içinde bulunduğumuz zamana kadar geçen sürede hep bir vesileyle anılan ve hakkında konuşulmaya devam edilen kişi olmuştur. O, kutsal bir görev olarak addettiği davasını en iyi şekilde gerçekteştirmiş olmasıyla her açıdan Türk-İslam tarihi ve kültüründe büyük bir iz bırakmayı başarmıştır.

2. Saltıkname

15. yüzyılda Ebu'l Hayr-ı Rumî tarafından derlenerek kitap hâline getirilen Saltıkname'nin esas konusunu Saltık Gazi'nin İslam dinini yaymak maksadıyla Anadolu, Balkanlar, Orta Avrupa, Kuzey Afrika, Kafkaslar ve Arap Yarımadası'na düzenlediği gazalar oluşturur. Buna ek olarak Sarı Saltık'ın (13. yüzyıl) çağdaşı olduğu bazı devlet adamları ve Anadolu evliyalarıyla olan ilişkileri, yazıldığı yüzyılda meydana gelen hadiseler dolayısıyla bu yüzyıllar arasında tarihte tanıklık edilen birtakım durumlar da Saltıkname'nin konuları arasındadır. Bu yüzden Saltıkname, diğer Türk destanları arasında kişi kadrosu, coğrafya vb. bakımından en geniş ve en zengin metindir.

Saltıkname'yi derleterek yazıya geçirilmesini Fatih Sultan Mehmet'in oğlu Cem Sultan sağlamıştır. Cem Sultan'ın görevlendirmesi üzerine Ebu'l Hayr-ı Rumî, 7 yıl boyunca (Demir ve Erdem, 2007a, s. 661) Anadolu ve Balkan coğrafyalarını gezer. Gezdiği yerlerde Sarı Saltık'a ait dinlediği kıssaları bir araya getirerek *Saltıkname* adlı eseri oluşturur. Fakat söz konusu eserde belirtilen 7 yılın hangi aralıkları kapsadığıyla ilgili bir bilgi bulunmamaktadır. Bazı bulgulardan yola çıkılarak Saltıkname'nin 15.

yüzyılın ikinci yarısına denk gelen 1473-1480 yılları arasında yazıldığı söylenmektedir².

3. Sarı Saltık'ın Balkanlara Geçmesi

Sarı Saltık'ın Balkanlara geçişi hakkında bilgi veren kaynaklar çeşitlilik gösterir. Saltıkname, Tevârih-i Âl-i Selçuk (Selçukname), Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi ve Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Sarı Saltık'ın Balkanlara geçişinin nasıl olduğuyla ilgili farklı bilgiler bulunmaktadır. Bu başlık altında yukarıda sıralanan 4 kaynakta mevzubahisle ilgili yer verilen bilgiler aktarılmaya çalışılacaktır.

a. Saltıkname'ye Göre

Çalışmamızın başında Sarı Saltık'ın Sinop'ta dünyaya geldiğinden, çocukluk ve gençlik yıllarını bu ilde geçirdiğinden bahsetmiştik. Buna göre Sarı Saltık'ın ilk gaza hareketleri Sinop ve çevre illerde dolayısıyla Anadolu coğrafyasında olmuştur.

Saltıkname'ye bakıldığında Sarı Saltık'ın Anadolu dışında Balkanlarda gittiği ilk yerin Kırım yarımadasında yer alan *Kefe* olduğu görülmektedir. Destanda rivayet edilen olayda onun Kefe'ye geçmesi planlı olarak gerçekleşmemiştir. Sarı Saltık, Harcınevan (Amasya) ve Kastamonu'yu alıp haraca bağladıktan sonra eserde "İslambol, Kostantiniyye, Kostantin" vb. adlarla ifade edilen İstanbul'un fethine girişmiş ve hazırlıkları tamamlayarak binlerce kişiyle birlikte Karadeniz'e açılmıştır. Ancak bu sırada ansızın çıkan bir rüzgâr onların İstanbul'a değil Kefe'ye sürüklenmesine neden olmuştur. Hâl böyle olunca Sarı Saltık ordusuyla şehre girerek İstanbul niyetiyle çıktığı yolda Kefe'yi fethetmiştir (Demir ve Erdem, 2007a, s. 63).

Saltıkname'de bir doğa olayı sonucunda tamamen tesadüfi meydana gelen bu vakayla Sarı Saltık, Balkan coğrafyasına adım atmış ve bu bölgedeki faaliyetlerini başlatmış olur. Bu olayla birlikte hem Kefe hem de Kırım, Sarı Saltık'ın ve Saltıkname'nin en önemli mekânları olarak karşımıza çıkar.

b. Tevârih-i Âl-i Selçuk'a Göre:

Yazıcıoğlu Ali'nin kaleme aldığı Tevârih-i Âl-i Selçuk ya da Selçukname adlı eser Türk tarihi açısından son derece önemli bir kaynaktır. Aynı zamanda Sarı Saltık'ın Balkanlardaki ilk faaliyetlerinden bahseden eser olma özelliği taşımaktadır. Sarı Saltık'ın Anadolu'dan Türk obalarıyla beraber Dobruca'ya geçişinin ve bölgedeki fetih hareketlerinin eserde detaylı olarak anlatıldığı görülmektedir.

² Cem Sultan'ın Babadağı'na gerçekleştirdiği ziyaret babası Fatih Sultan Mehmet ile Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan arasında 1473 yılında yapılan Otlukbeli Savaşı'na denk gelmektedir. Fatih Sultan Mehmet, Uzun Hasan'a karşı sefere çıkmadan önce Cem Sultan'ı Edirne'ye göndermiştir (Akahın, 2014, s. 353). Başlangıcın 1473 yılı olarak tespit edilmesine göre eserin tamamlandığı yıl 1480'dir.

Esere göre; II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in ölümünden sonra Selçuklu tahtına en büyük oğlu olan II. İzzeddin Keykavus getirilmiştir. II. İzzeddin Keykavus, tahtta olduğu dönemde bir ara kendisinin yerine kardeşi IV. Rükneddin Kılıç Arslan'ı Moğolistan'a göndermiştir. Ancak bu II. İzzeddin'in aleyhine gelişecek bir duruma zemin hazırlamıştır. Çünkü IV. Rükneddin Kılıç Arslan Moğolistan'da kaldığı süre boyunca Moğollarla iyi ilişkiler içerisinde olmuş ve onların desteğini alarak geri dönmüştür. IV. Rükneddin Kılıç Arslan, Moğollardan aldığı destekle hükümlük daha abisinin elindeyken tahta çıkma isteğinde bulunmuştur. İki kardeş arasında yaşanan taht olayları sonucunda II. İzzeddin Keykavus'un otoritesi aldığı yenilgilerle giderek sarsılmıştır. Artık taht için ümidi kalmayan II. İzzeddin Keykavus, Bizans İmparatoru Mihael'e haber göndererek İstanbul'da yer ve yurt talebinde bulunmuştur. İmparator Mihael tarafından kabul edilen bu talep üzerine II. İzzeddin Keykavus, ailesini de yanına alarak Antalya'dan İstanbul'a gelmiştir. İmparator (Fasilyus) onları saygıyla karşılayarak en iyi şekilde ağırlamıştır. Olayın bizi ilgilendiren kısmı bundan sonra başlamaktadır. Bir gün Sultan İzzeddin, Mihael'e gelerek Türk taifesi olduklarından şehirde durmaya alışık olmadıklarını söylemiş ve ondan Anadolu'dan getireceği Türk obalarıyla beraber kendilerini yaylayacak ve kışlayacak bir yere yerleştirmelerini istemiştir. Mihael, havasının ve suyunun temiz ve iyi olduğunu söylediği Dobruca ilini onlara yurt olarak vermiştir. Anadolu'daki Türk obalarına da el altından haber göndermişlerdir. Aralarında Sarı Saltık'ın bulunduğu Türk obaları kışlak bahanesiyle İznik'e oradan da Üsküdar'a gelerek Dobruca'ya geçmişlerdir (Bakır, 2009, s. 769-774).

c. Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi'ne Göre:

Anadolu'nun meşhur evliyalarından Hacı Bektaş Veli ile Sarı Saltık muasırdır. Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi'nde geçen rivayete göre Sarı Saltık'ı Balkanlara gönderen Hacı Bektaş Veli'dir. Velayetname'de olay şu şekilde geçmektedir:

Hacı Bektaş Veli, bir gün çilehanesinin yakınlarında bulunan Zemzem çeşmesi/pınarı'na³ gider. Pınarın kenarında koyunlarını otlatmakta olan bir çoban görür ve onun yanına gelir. Hünkâr ona adını sorar. Çoban "adım Sarı Saltık'tır" der. Konuşma ve tanışma faslından sonra Sarı Saltık, Hünkâr'a ne buyurursa onun hizmetinde olduğunu söyler. Bunun üzerine Hünkâr "Seni Rum'a saldı" diyerek ona safâ-nazar ettiği anda Sarı Saltık erlik mertebesine yükselir. Hünkâr ona yedi ok ve bir seccade vererek beline bir tahta kılıç

³ Zemzem çeşmesi veya pınarı denilen yer Nevşehir ilinin Hacıbektaş (Sulucakarahöyük) ilçesinde "Çilehane" denilen yüksek bir tepede yer alır. Bu tepe aynı zamanda "Arafat Dağı" olarak da anılmaktadır. Çilehanenin önündeki bu suyun doğuşuyla ilgili iki ayrı efsane bulunmaktadır. Burada asıl dikkat çeken adlandırmada "Arafat ve Zemzem" sözcüklerinin kullanılmış olmasıdır. Bu türden adlandırmaların yanı sıra bahsettiğimiz yerde hac ibadeti sırasında yapılan bazı ritüellerin uygulandığı belirtilmiştir. Mehmet Ali Yolcu (2014, s. 93-102), bu durumu Kâbe'ye özgü gerçekleştirilen inaç ve uygulamaların başka bir coğrafyaya taşınarak uyarlanması olarak açıklamıştır.

kuşatır. Yanına da yoldaşlık etsinler diye Ulu Abdal ve Kiçi Abdal'ı gönderir. Sarı Saltık, Hünkâr'ın duasını alarak yoldaşlarıyla birlikte Rumeli'ye gitmek üzere yola çıkar. Onlar önce Sinop üstünden Harman Kaya adında bir yere gelirler. Sarı Saltık, deniz kenarına inip seccadeyi suyun üstüne bırakır. Üçü de seccadeye oturur. Seccade Gürcistan ve Anadolu'ya uğradıktan sonra Dobruca yakınlarındaki Kaligra kalesine geldiğinde durur ve başka tarafa gitmez. Bunda bir hikmet olduğunu düşünerek seccadeden inerler (Duran ve Gümüsoğlu, 2010, s. 421-431). Velayetname'nin bundan sonraki kısmında artık Rumeli'ye ayak basmış olan Sarı Saltık'ın burada gösterdiği kerametler sonucunda o halkın Müslüman olması anlatılır. Hacı Bektaş Veli'nin verdiği yedi ok ve tahta kılıç ise Kaligra kalesi'nde türeyen yedi başlı ejderhayı öldürmesinde yardımcı olmuştur.

d. Evliya Çelebi Seyahatnamesi'ne Göre

Konuyla alakalı malumatlara Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nin II. ve III. cildinde rastlamaktayız. Evliya Çelebi, Seyahatnamesi'nde Sarı Saltık ve Hacı Bektaş Veli'nin Ahmed Yesevî tarafından Anadolu'ya gönderildiğini, Sarı Saltık öncülüğündeki üç yüz yetmiş derviş ile Hacı Bektaş Veli'nin Bursa'nın fethi için Orhan Gazi'nin yanına geldiklerini bundan sonra Sarı Saltık'ın Sinop üzerinden Varna'ya oradan da Pravadi/Bürvadi yani Dobruca'ya geçerek ejderhayı öldürmesiyle meşhur olduğundan bahseder (Kahraman ve Dağlı, 2006, s. 399; Kurşun vd., 1998, s. 71).

Seyahatnameden aktardığımız bu bilgileri Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi'yle karşılaştırdığımızda farklı olan iki nokta göze çarpar. Bunlardan ilki Seyahatname'de Hacı Bektaş Veli'nin Sarı Saltık'ı Bursa'nın fethinden sonra 70 erle Rumeli coğrafyasına göndermiş olmasıdır. İkincisi Sarı Saltık'ı göndermeden önce ona Dobruca'da ortaya çıkan ejderhayı haber vererek katletmesini söylemesi ve bunun için yanına tahta kılıç ve seccadeyle beraber kudüm de vermesidir (Kurşun vd., 1998, s. 71).

Tevârih-i Âl-i Selçuk haricinde diğer 3 eserde ortak olan nokta Sinop'tur. Sarı Saltık, Karadeniz'e kıyısı bulunan Sinop'tan geçerek Dobruca'ya gitmiştir. Ahmet Yaşar Ocak (2011, s. 59), dikkati çeken bu Sinop vurgusunun hem Karadeniz'e açılmada konumu dolayısıyla hem de Selçuklu egemenliğindeki tek limanın burada bulunmasıyla ilgili olabileceği görüşündedir. Öte yandan Sinop'un Çepnilerin yerleşim yerleri arasında yer almasıyla da bir ilintisinin bulunduğunu belirtmiştir.

Saltık Gazi'nin Balkanlara geçişi hakkında bilgi veren iki kaynak daha vardır. Bunlar, Seyyid Lokman'ın "Oğuzname" (Demir, 2015, s. 26) ve Kemal Paşazade'nin "Tevârih-i Âl-i Osman" (Demir, 2015, s. 29) adlı eserleridir.

Sarı Saltık'ın Balkanlar coğrafyasındaki faaliyetleri Anadolu'ya kıyasla daha çoktur. Bu sebeple Sarı Saltık'ın efsanevî hayatı ve tarihî kişiliği üzerinde önemle durulması, Rumeli Türklüğünün geçmişi aydınlatmamızda

ve anlamamızda yardımcı olacaktır. Sarı Saltık'ın fetihlerinin dolayısıyla çalışma alanının genellikle Balkanlar tarafında yoğunlaşmış olmasını ve buraların İslamlaşması için verdiği mücadeleleri göz önünde bulundurursak onu *Rumeli Türklüğünün atası* olarak nitelendirmek yerinde olacaktır (<http://turkoloji.cu.edu.tr/CAGDAS%20TURK%20LEHCELERI/5.php>).

4. Saltıkname'ye Göre Babaeski Adı

Saltıkname'de “Baba” sözcüğü gerek hitap ifadesi gerekse yer adı olarak kullanılmıştır. Destan içerisinde sıkça tekrar eden bu sözcük Sarı Saltık ile ilişkilidir. Saltıkname'nin ilk bölümünde özellikle gayrimüslimler tarafından ona “Baba” dendiği belirtilmiştir (Demir ve Erdem, 2007a, s. 21).

Türkçe Sözlük'de “Baba” sözcüğünün birinci ve gerçek anlamından başka “bir topluma yararı dokunmuş kimse”; “tekke büyüklerine verilen unvan” (Türkçe Sözlük, 1998, s. 187) anlamları da bulunmaktadır. Sarı Saltık, bu özelliklere sahip kimse olduğundan onun için “Baba” lakabının kullanılmış olması olağandır. Her zaman vurguladığımız gibi Sarı Saltık yaşadığı süre boyunca insanlar arasında dil, din, ırk ayrımı yapmaksızın herkese karşı iyi tutumlar içerisinde olmuş ve yardım etmiştir. Fakir fukara, düşkün, mazlum ve zavallı kimselerin her zaman yanında bulunarak onların koruyucusu olmuştur. Onun adı sanıyla birlikte erliği, hoşgörüsü, bağışlayıcılığı, iyilikseverliği ve adaletli oluşu da her yere yayılmıştır. Bunlarla beraber o, bütün milletlerle daima iyi ilişkiler içerisinde olmaya büyük önem ve özen göstermiştir. İşte tüm bunlar Sarı Saltık'ın herkes tarafından neden “Baba” olarak görüldüğünü ortaya koyan faktörlerdir.

Sarı Saltık'ın gittiği yerlerden bazılarının “Baba” adıyla anılması ve bu yer adlarında “Baba” sözcüğünün kullanılması da bu yüzdendir. Çalışmamızın konusu olan *Babaeski* veya *Eskibaba* yer adı Sarı Saltık'a atfedilen “Baba” lakabından gelmektedir. Kasabaya bu adın verilmesinde onun vaktiyle burada yaşamış olması ve mezarının kasaba muhitinde bulunması etkili olmuştur.

Nazif Karaçam (1995, s. 661), şehre verilen “Eski” sıfatının ise önceki devirlerde Sarı Saltık ile beraber diğer gazi dervişlerin burayı kendilerine bir yerleşim yeri olarak tutmalarına bağlı bulunduğunu belirtmiştir. Yani “*Eski Babaların yeri*” manasında bu sıfat kullanılmıştır.

Babaeski-Eski Baba'dan başka Saltıkname'de tespit ettiğimiz *Tuna Baba*, *Babadağı*, *Babakavağı*, *Yılan Baba* ve *Babakıyas* aynı sebebe bağlı olarak verilmiş yer adlarındandır.

5. Babaeski

Önceleri Edirne Merkez Sancağı'nın bir kazası olan Babaeski (Kazancıgil vd., 2014, s. 46), daha sonra Kırkkilise (Kırklareli) Sancak olunca

buraya bağılı bir kaza hâline gelmiş (Kazancıgil vd., 2014, s. 290) ve o günden beri Kırklareli'nin bir ilçesi olarak kalmıştır.

5.1. Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Babaeski

17.yüzyılın önde gelen seyyahlarından Evliya Çelebi, Seyahatnamesi'nde *Babaeski Kasabası Menziline Anlatılması* başlığı altında şehirle ilgili şu bilgileri kaydetmiştir: Babaeski, Yanko İbn Madyan döneminden beri mamur, hareketli ve büyük bir şehirken İstanbul'u yakıp yıkmaya giden Sırp ve Bulgar ordusu bu şehri de harap hâle getirmiştir. O dönemde Vize Sancağına bağılı olan şehir bir nehrin kenarında kurulmuş olup geniş ve düzlük bir alana sahiptir. Çeşitli bütün vergileri vermekten muaf, söz götürmez güzellikte gayet bakımlı bir şehirdir. Şehrin imar edilen bölümü bağı bahçesi olan, çatıları bütünüyle kırmızı kiremitle kaplı, tek katlı ya da iki katlı, taştan ve tuğladan yapılmış evlerden oluşur. Bu bakımlı evlerin adeti 1060'tır (...) (Kahraman ve Dağılı, 2006, s. 625).

5.2. Saltıkname'de Babaeski

Saltıkname'de Sarı Saltık'ın önde gelen mekânları Kırım (Eski Kırım), Kefe ve Edirne olarak gözükmektedir. Bu üç mekâna Babaeski'yi de dâhil etmek yanlış olmayacaktır. Çalışmanın ilerleyen kısımlarında görüleceği gibi Babaeski, Sarı Saltık'ın önemli gördüğü, uğrak yerlerindedir. Daha Saltıkname'nin birinci cildinin ilk bölümünde Babaeski ile ilgili kısa ve genel bir bilgi sunulmuştur. Destandaki ifadeye göre; İstanbul ile Edirne arasında kalan Babaeskisi'ni Sarı Saltık fethetmiştir. Onun vefatıyla tekrar gayrimüslimlerin eline geçen bu belde Orhan Gazi tarafından gayrimüslimlerden alınmıştır. (Demir ve Erdem, 2007a, s. 21). Ancak Ebu'l Hayr-ı Rumî'nin bu aktardıklarında bir bilgi yanlışlığı bulunmaktadır. Tarihî kaynaklara göre Sarı Saltık'tan sonra Babaeski'nin Türkler tarafından ikinci ve son kez fethi Orhan Gazi ile değil, onun oğlu I. Murat ile olmuştur (Karaçam, 1995, s. 661).

6. Sarı Saltık'ın Babaeski'yi Ziyaretleri ve Buradaki Müslüman Halk İle Münasebeti

Saltıkname'de Sarı Saltık'ın sadece bir yerde değil birden fazla yerde tekke/zaviyesi olduğuna tanıklık edilir. Bunlardan biri olan Babaeski'deki tekkesinde o, sürekli olarak bulunamasa bile sık sık buraya gelmiştir. Edirne'ye geçmeden önce, Edirne'den dönerken veyahut herhangi bir yerden gelirken oraya uğramış ve orada kalmıştır. Sarı Saltık'ın buradaki tekkesinde kaldığı zaman aralığı ise vaziyete bağılı olarak değişkenlik gösterdiğinden bu süre bazen uzun bazen kısa olmuştur.

Bu başlık altında tekke konusuna kısmen değinmemizdeki sebep Sarı Saltık ve Müslüman kasaba halkının görüşmelerini tekke ve civarında gerçekleştiriyor olmasındandır.

Destanda, Sarı Saltık'ın geleceğini haber alan Müslüman halk ile beyinin istisnasız bir şekilde her gelişinde onu karşılamaya gittikleri göze çarpar. Biz bu davranışı ona duyulan saygının ve özlemin bir ifadesi olarak yorumlamaktayız. Büyük bir sevinç, coşku ve hürmetle karşılanan Sarı Saltık, tekkesine gelip oturur. Burada Babaeski'nin beyi İsmail'le görüşüp konuşur. Daha sonra halkıyla beraber vakit geçirir. Bunun yanında tekkesinde bulunduğu süre içinde ibadet etmeyi de aksatmaz.

Saltıkname'de geçen şu bilgiler Sarı Saltık'ın Babaeski'deki ziyaretlerini ve halkla olan ilişkisini özetler niteliktedir: *“Eski Baba'ya gelip bir yıl bir ay orada kaldı. Yedi bin kâfirden bini Müslümandı, gizli din tutarlardı. Onlar yerlerinden göçtüler, Seyyid'in yanına geldiler. Ramazan ayında oruç tuttular. Server ile bayram yaptılar, bayramdan sonra veda edip geri yerlerine gittiler”* (Demir ve Erdem, 2007a, s. 611).

7. Babaeski Sarı Saltık Zaviyesi/Tekkesi

Pek çok alanda hizmet veren tekke ve zaviyeler özellikle Türk kültürünün yayılmasında ve İslam dininin tebliğ edilmesinde önemli rol oynamıştır. Sarı Saltık, bir ülke beyinin veya halkının hak dini kabul etmesiyle İslam toprağı hâline gelen yerlerde genellikle olayın geçtiği kiliseyi; cami, mescid veya zaviye/tekke hâline dönüştürmüştür. Ya da kiliseden döndürdüğu bu cami, mescid gibi yapıların hemen yanında tekke/zaviye inşa etmiřtir⁴. Babaeski'deki zaviye/tekkesi de bu yolla kurulmuştur. Öncesinde bir kilisedir.

Saltıkname'den bu kilise binasının bir tarafının cami diğer tarafının zaviye şeklinde kullanıldığı anlaşılmaktadır. Başta zaviye olarak işlev gören bina bir süre sonra yine Sarı Saltık tarafından tekkeye çevrilmiştir. Babaeski'deki bu zaviye/tekkenin ilgi çekici bir yönü vardır. O da cami hâline getirilmeden önce yani daha kiliseyken Sarı Saltık'ın burada yaktığı mumdur.

7.1. Sarı Saltık'ın Babaeski'de Yaktığı Mum

Saltıkname'de bu mumun rivayeti şöyle anlatılmaktadır:

Sarı Saltık, bir gece rüyasında Hazret-i Muhammed'i görür. Gördüğu rüya üzerine yola çıkar. Yolda bir kalenin önünde bir kiliseye rastlar. Bu sırada kilisenin içinde kırk ruhban mumlar yakmış, küfür etmektedir. Sarı Saltık kilise kapısına yaklaşınca ruhbanlar onu tanır. Kapıya gelerek saygı gösterirler. İçlerinden yaşlı bir papaz elindeki kapla tüsüleyerek Saltık'ı karşılar. Onu içeri alır. Sarı Saltık papaza mumları gündüz vakti neden yaktıklarını sorunca papaz, mesih mumu olduğu için gündüz yanar, cevabını verir. Bunun üzerine Sarı Saltık:

⁴ Örneğin Sarı Saltık'ın Edirne'deki tekkesi kiliseden döndürülen caminin hemen yanında yer almaktadır (Demir ve Erdem, 2007a, s. 279).

“Ben de bir mum yakayım. Muhammed mumu olsun, ta kıyamete kadar yansın. Gece gündüz hiç sönmesin. Nice gazilerin canı, ona pervane olsun. Yalnız siz ihmal edip yağını eksik bırakmayın. Fitile gerek olmasın. Bu diyara, Sünni ve adil padişahlar hükümler. Bu, onların devletinin mumudur. Bu yandıkça onlar mutlu olsunlar.” der.

Ruhbanlar, Sarı Saltık’a eğer dediği gibi bir mum yakarsa Müslüman olacaklarını söyler. Saltık, gördüğü rüyayı ve buraya niçin geldiğini onlara anlatır. Rüyasında peygamber efendimizin kendisine onları gösterdiğini, İslamın mumunu burada yakmasını istediğini ve bundan böyle İslamiyet’in Rum’da yayılacağını haber verdiğini nakleder. Ruhbanlar inanırız, tasdik ederiz manasında “Saddak” derler. Çünkü ruhbanlar ve İstefan adlı beyleri de rüyasında Hazret-i Peygamber’i görmüştür. Peygamber efendimiz, ruhbanlara rüyasında “Oğlum” şeklinde hitap ettiği Sarı Saltık’ın geleceğini, burasının hem onun yeri ve mezarı olduğunu hem de İslam’ın ocağı olacağını bildirmiş, onlardan iman getirmelerini istemiştir. Zaten İstefan adlı beyleri gördüğü rüya üzerine ruhbanlara üçüncü gün Saltık’ın geleceğini haber etmiştir ve gerçekten de Saltık gelmiştir.

Aralarında geçen bu konuşmalardan sonra ruhbanlar beyleri İstefan’ı çağırırlar. İstefan, Sarı Saltık’ı gelmiş görünce ayağına kapanarak imana gelir. Devamında Sarı Saltık, metin içerisinde geleneksel hâle geldiğini gördüğümüz Müslümanlığı kabul eden kişilere bir Türk adı verme olaylarından birini daha gerçekleştirerek bu beye “İsmail” adını verir. Eski baba’nın beyinin adı artık İsmail’dir. Daha sonra ruhbanlar iman getireceklerini tekrarlayıp önce mumu yakından görmek istediklerini dile getirirler. Saltık mumu yakmaya başlar. Kaf’ta öldürdüğü Semender’in derisinden bir fitil yapar. Onu karşılayan yaşlı papazın kabıyla yağını koyar. Salavatlar eşliğinde mübarek eliyle fitili yakar. Yaktığı mumu kilisenin sağ tarafındaki odaya dikip bırakır. Mum üç gün boyunca sönmeden yanmaya devam etse de ruhbanlar bunu pek önemsemez. Sarı Saltık, ruhbanlardan iman getirmelerini ister. Onlar mumun sönebileceği ihtimaline karşılık, bekleyelim diyerek kabul etmezler. Beyleri İsmail, ruhbanlara öfkelenir. Kılıcını eline alarak *“Mum, yansın ya da sönsün. Biz Allah’a ve Resul’üne iman getirdik, bir muma değil”* der. Ruhbanlar hemen iman getirip müslüman olurlar. Bu kiliseyi de cami hâline getirerek hep beraber burada namaz kılarlar (Demir ve Erdem, 2007a, s. 279-280).

Saltıkname’de Sarı Saltık’ın Eski Baba veya Babaeski’ye başka bir ziyaretinde daha önce elbise giyerek mum yakmış olduğu zaviyesini, tekke hâline getirdiği ve orada bir yıl dinlendiği anlatılmaktadır (Demir ve Erdem, 2007a, s. 303).

Sarı Saltık’ın Babaeski’deki tekkesinde yaktığı İslam’ın mumunu pek çok defa söndürmek isteyen gayrimüslimlerden hiçbirinin bunu

başaramadığına ve mumda bir hikmetin varlığını anlayarak sonunda Müslümanlığı kabul edenlerin olduğuna Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde ve Saltıkname'de rastlamaktayız. Saltıkname'de bahsi geçen konuyla ilgili üç, Seyahatname'de is bir rivayet tespit edilmiştir⁵.

Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde “*Sarı Saltık Baba Sultan Ziyaret Yerinin Özellikleri*” başlığı altında bahsettiği mumla, Saltıkname'de geçen Sarı Saltık'ın yaktığı mumu kastetmiş olduğu gayet açıktır.

7.2. Batılı Bilim Adamlarının Güncelerinde ve Seyahatnamelerinde Babaeski Sarı Saltık Zaviyesi/Tekkesi

Babaeski'deki Sarı Saltık tekkesi'nin eski Saint Nicolas (Aya Nikola) manastırından çevrildiği söylenmektedir. Bu konuyu bazı batılı tarihçi, arkeolog ve ilâhiyatçı bilim adamlarının güncelerinde ve seyahatnamelerinde görmekteyiz. Tekkeyle ilgili kaynaklarda yer alan yazılara geçmeden önce Saint Nicolas'ın (Aya Nikola) kim olduğu ve zamanında hangi amaçla Babaeski'de bulunduğundan kısaca bahsedelim.

Saint Nikolaos; Barili Nicola, Myralı Nikolaos, Santa Claus adlarıyla bilinen ve çağdaş kültürde Noel Baba adıyla tesirini devam ettiren ünlü bir 4. yüzyıl Hristiyan azizidir. Ancak bu azizin gerçekten var olduğunu ispat eden hiçbir tarihî doküman mevcut değildir. Öncesinde Myra'da (Demre) papaz olarak tayin edilen Aziz Nikolaos, sonra buranın başpiskoposu olmuştur. Zamanla Rusya, Yunanistan, Fribourg (İsviçre) ve Moskova gibi ülkelerde loncaların, hayır kurumlarının, zavallı ve zor durumda kalmış insanların, çocukların ve denizcilerin koruyucu azizi olarak benimsenmiş ve ünü gitgide yayılmıştır (Ana Britannica, s. 1).

Babaeski, V. yüzyılda Hristiyanların uğrak yeri durumundaydı. Ancak Putperes olan Roma imparatoru Diokletianus, Hristiyanlığı yasaklayarak yayılması için öncü olan azizleri hapsedtirmişti. Bu tutuklanan azizler arasında Saint Nikolaos da bulunmaktaydı. Diokletianus, imparatorluğun başta gelen eyaletlerini başpiskoposluk bölgelerine, bunları da 10'ar piskoposluk merkezine bölmüştü. Trakya da bu belli başlı eyaletler arasındaydı ve merkezi Vize'ydi. Kırklareli başpiskoposluk merkeziyken, Babaeski ve Lüleburgaz piskoposluk merkezleri olmuştu. Diokletianus'tan sonra imparatorluğun başına Konstantinus geçmişti (Karaçam, 1995, s. 656-657). Diokletianus'un yasakladığı Hristiyanlık, imparatorluğun doğu kısmını yöneten Licinius ile batı kısmına hükmeden Konstantinus tarafından 313 yılında yayımlanan “Milano Fermanı” yla Roma İmparatorluğu'nda yasal hâle gelmişti. Hoşgörü politikası güden bu fermanla imparatorluk sınırları içerisinde yaşayan Hristiyanlara din özgürlüğü tanınarak, yapılan baskı resmî anlamda

⁵ Bkz. Demir, N. ve Erdem, M. D. (2007a). *Saltık Gazi Destanı*. Ankara: Destan Yayınları, s. 309; 361-362; 623; Kahraman, S. A. ve Dağlı, Y. (1999). *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi*. C. 3. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, s. 253.

sonlandırılmıştı (Kaçar, 2013, s. 46-47). Dolayısıyla hapsedilen piskoposlar da bu fermanla serbest bırakılmıştı. Romalıların Trakya bölgesindeki birinci Durak ve Geçit'i Havsa, ikinci ise Babaeski'diydi (Karaçam, 1995, s. 659). Serbest bir statü kazandırılmış olan Hristiyanlığın yeni bir dönem ve teşkilatlanma içerisine girmesiyle 325 yılında Nikomedia (İzmit) Konsili yapıldı. Bunun üzerine Hristiyan azizler alınan kararları ve yeni dönemi diğer eyaletlere haber vermeye çıktılar. Aziz Nikolaos (Noel Baba) da bu ilişikle Babaeski'ye gelmişti (Karaçam, 1995, s. 657). 369 yılına gelindiğinde Roma İmparatorluğu'nun "Durak ve Geçit" yeri olan Havsa'da, Hristiyanlığa yeni bir düzen vermek amacıyla birçok yerden metropolitlerin katıldığı son derece önemli bir dinsel toplantı gerçekleştirildi. Piskopos olan Aziz Nikolaos'un da bu toplantıya katılanlar arasında olduğu tahmin edilmektedir. Görüldüğü gibi bu yıllar Trakya'nın dinsel açıdan bir hareketlenme içerisinde bulunduğu zamanlardır. Buna istinaden Aya Nikolaos'un Babaeski'de ölmüş olması olanaklı gözükmemektedir (Karaçam, 1995, s. 659). Fakat bu bağlantıları sırasında mı yoksa farklı bir şekilde mi öldüğü bilinmemektedir. Ne var ki yıllar sonra iki araştırmacı, Alman Doğu bilimci ve Türkolog Hans Joachim Kissling ve Hans Joachim Veber, Aziz Nikolaos'un (Noel Baba) kabrinin Babaeski'de olduğunu tespit etmişlerdir (Karaçam, 1995, s. 657).

Biz de Türkiye'ye gelen Avrupalı gezginlerin Babaeski'deki bu kutsal mekâna uğrayıp gözlemlediklerini kronolojik bir şekilde sıralayarak ele alalım:

Kaynaklara göre Babaeski ile ilgili ilk notlara Hans Dernschwam'ın günlük şeklinde kaleme aldığı gezi yazılarında rastlamaktayız. 1555 yılı İstanbul dönüşünde Babaeski'ye uğrayan Hans Dernschwam (1987, Karaçam 1995'den: 662) kasabada eski ve bazı yerleri harap durumda olan bir kilisenin Türkler tarafından camiye dönüştürüldüğünü, buradaki din adamları ve koyun postuyla örtünmüş dervişlerin bir iş yapmadığını ve yapılacak işlerle de ilgilenmediğini, insanların kendi adetleri ne ise bu mekânda o şekilde ibadet ettiklerini yazmıştır.

1573'te İstanbul'a gelen Alman teolog (ilahiyatçı) Stephan Gerlach (2007, s. 820), 1578 yılının Haziran ayında Babaeski'deki bu tekkeye uğramıştır. Tekkeyle ilgili gözlemlerini ve oranın halkından öğrendiği bazı bilgileri kaydetmiştir. Gerlach, bu kasabada Rum nüfusu yok denecek kadar az olduğu için bir kiliselerinin bulunmadığından, komşu köylerdeki kiliseleri kullandıklarından bahsetmiştir. Önceleri kasabanın dışındaki bir Rum kilisesinde Saint Nicolas (Aya Nikola) adında bir Hristiyan azizin piskopos olarak görev yapmış olmasından ötürü köyün adını "Eski Baba" koyduklarını belirtmiştir. Sonrasında ise bu binada Türk din adamlarının yaşamaya başladığını ifade etmiştir. Alman ilahiyatçı, bu mekâna dair tasvirlerinin devamında binanın içinde parmaklıklarla ayrılmış bölümde bayrak, gürz, demir bir ok ve büyük bir yay, iki değnek, bir kalkan, ağaçtan yapılmış

tespihler, piskopos başlığı, şamdanlar, geyik boynuzu, geyik ayakları vb. birtakım eşyaların olduğunu, bu eşyaların alt kısmında yatağa benzer bir şeyin bulunduğunu ve yatağın ayak ucuna da beş şamdan yerleştirildiğini, şamdanların ortasında ise sonsuz bir ışığın (mumun) hep yanmakta olduğunu söylemiştir.

14 Eylül 1652 tarihinde Babaeski'ye uğrayan Robert Bargrave, burada Aghios Nikolaos (Saint Nikolaos) olarak adlandırılan kilisede bir Hristiyan azizin gömülü olduğundan bahsetmekte ve bu azizle ilgili bir öykü anlatmaktadır. Öyküye göre Türkler, Babaeski'yi ilk fethettikleri zaman birkaç sefer bu kiliseyi yakma girişiminde bulunmuşlar. Ama onların bu girişimleri her defasında olağanüstü bir biçimde nlenince, burada yatan azizin Müslüman olduğu dşnlmş ve sahiplenilmiş (Hasluck, 2013, s. 328).

Seyahatnamesi'nde Baba Saltık/Baba Sarı Saltık adında bir kasabaya geldiklerini söyleyen Bargrave, bu adlandırmanın Türkler tarafından böyle olduğunu, Rumlara göre Aghios Nikolaos kilisesinden dolayı kasabaya bu adın verildiğini belirtmiştir. Son olarak bu kiliseye bugün tekke denildiğine, buradaki tekkeyle bir derviş kadının ilgilendiğine ve içeride devamlı yanık tutulan bir lambanın varlığına değinmiştir.

John Covel, 1675 yılında uğradığı Babaeski'nin yaşı kemale ermiş bir Türk tarafından Hristiyanlardan alındığını ve bu yüzden burasının "Baba" olarak adlandırıldığını söylemiştir. Covel'ın bu ifadesinde kastedilen kişinin Sarı Saltık olduğu barizdir.

Halkın büyük bir eren olarak kabul ettiği bu kişi, Rumların hatırasını sürdüren Aziz Nikolaos adındaki kk bir kilisede gömülüdür. İbadethaneye çevrilmiş olan bu yer görünüş itibariyle hemen hemen Ayasofya'ya benzemektedir. John Covel, kilisedeki gözlemlerini sonlandırırken bu ibadet yerinde oraya gelenleri karşılayan bir yaşlı kadının bulunduğundan ve o dönemde kilisenin hâlâ tam olarak ayakta olduğundan bahsetmiştir (Hasluck, 2013, s. 328-329).

Frederick William Hasluck da (2012, s. 124-125) bazı kaynaklara dayanarak buradaki tekkenin eskiden bir Hristiyan kilisesi (Aya Nikola kilisesi) olduğundan bahsetmiştir. Bunun yanı sıra türbenin hem Türkler hem de Hristiyanlar tarafından şifa bulmak amacıyla ziyaret edilen meşhur bir yer olduğunu yazmıştır. İngiliz şarkiyatçı Frederick William Hasluck'ın açıklamalarında ilginç taraf Sarı Saltık ile bu azizin sonradan karıştırıldığını zira Sarı Saltık'ın orada Kambur/Kanbur Dede adıyla bilindiğini söylemesidir. Kambur Dede olarak bahsedilen kişinin türbesi Havsa yakınlarında bulunur. Thierry Zarcone (1990, s. 635), Hasluck'ın yanılmasına sebep olarak Babaeski ve Havsa arasındaki yakınlığı göstermiş, Sarı Saltık ile Kanber Dede inancının birbirinden farklı olduğunu dolayısıyla bu özdeşleştirmenin doğru

olmadığını belirtmiştir. Kanbur Dede'ye Hammer'ın kitabında Kanber Baba ismiyle rastladığını söyleyen Zarcone, Hasluck'ın sadece Hammer'ın kitabına bakmış olduğunu ifade etmiştir.

Son olarak Hasluck (2013, s. 184), 1907 yılında bu tekkenin Hristiyanlar tarafından hâlâ ziyaret edildiğini bildirmiştir.

Babaeski'ye gelerek bu mukaddes mekânı ziyaret eden üç araştırmacının gerek gözlem yaparak gerekse buranın Türk ve Rum halkından öğrenerek aktardıklarını incelediğimizde söyleyebiliriz ki; hepsi farklı zaman aralıklarında ziyaretlerini gerçekleştirmiş olmasına rağmen kasaba yakınlarında önceden Aya Nikolaos kilisenin mevcudiyeti ve sonrasında bu kilisenin bir tekkeye dönüştürüldüğü hususunda hemfikirlidir. Beraberinde yukarıda ele aldığımız Babaeski kasabasının tarihçesine göre; ünlü bir aziz olan Aya Nikolaos'un buradaki temaslarını göz önünde bulundurduğumuzda bu hadise olanaklı gözükmektedir. Bununla birlikte 16. yüzyılda Babaeski'ye gelen Gerlach'ın, doğrudan "Vaktiyle Saint Nicolas burada piskopos olarak görev yapmıştır." ifadesini kullanması yörenin halkı tarafından da bu şekilde bilinmekte ve anlatılmakta olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Yine devamında bu Hristiyan azizin piskoposluk vazifesinden dolayı burada bulunduğu köyün adının "Eski Baba" olarak adlandırıldığını söylemesine dayanarak, Hristiyan halk tarafından Sarı Saltık'ın Saint Nikolaos'la özdeşleştirildiğini söyleyebiliriz.

Diğer araştırmacıların açıklamalarına göre de burada yatan veli hem Hristiyan halk tarafından hem de Türk halkı tarafından sahiplenilmiştir. Hans Dernschwam'ın "İnsanlar kendi adetleri ne ise burada o şekilde ibadet ediyorlar" ifadesi bu tekkenin veya mezarın Türkler tarafından Sarı Saltık, Hristiyanlar tarafından Saint Nikolaos olarak ziyaret edildiğini açıkça ortaya koymaktadır. Bunun dışında bu durumu açıklayan başka pek çok ifadeye yukarıda yer vermiştik.

Sarı Saltık'ın Hristiyan azizlerle özdeşleştirilmesi ya da bir Hristiyan azizin Sarı Saltık'ı temsil ettiğinin düşünülmesi sadece Babaeski'de görülen spesifik bir durum değildir. Makedonya Ohri'de/Aya Naom manastırı (Hasluck, 2012, s. 87), Yunanistan'ın Korfu Adası'nda/Aya Spiridon (Hasluck, 2012, s. 89), Moskova'da/Aziz Switi Nikola, Aya Nikola (Hasluck, 2012, s. 124), Lehistan (Polonya) Danzig'de/Switi Nikola, Saint Nikolaos (Hasluck, 2012, s. 123-124) de aynı durum söz konusudur. Örneğin; Ahmet Yaşar Ocak (2011, s. 7), Sarı Saltık için İrlanda'yı V. yüzyılda Hristiyanlıkla tanıştıran Saint Patrick benzetmesini yapmıştır. Sarı Saltık'ın da Balkanları İslamiyetle tanıştırmış olması ve başka yönlerden Saint Patrick'le benzerlikler gösterdiğini belirtmiştir.

Araştırmacıların bildirdiklerinde dikkatimizi çeken diğer bir husus tekkenin içerisinde hâlen yanmakta olan bir mumdan söz edilmesidir.

Bununla daha önce teferruatlı olarak bahsettiğimiz Sarı Saltık'ın burada yaktığı mum ilişkilendirilebilir. Özellikle Gerlach ve Bargrave'in tasvirlerinde sürekli yanmakta olan bir mum göze çarpmaktadır.

Eğer 13. yüzyılda Sarı Saltık tarafından yakılmış olan mum kastedilmiş ise bu mumun 16. ve 17. yüzyıllarda da yanmaya devam ettiğini görmekteyiz. O hâlde burada bulunan dervişlerin Sarı Saltık'ın vasiyetini tutarak mumun yağını yani bakımını ihmal etmedikleri görülmektedir. Kendilerinden sonra buraya bakacak olan kişilere bu durumun aktarılmasıyla mum o zamandan bu yüzyıla kadar yanmaya devam etmiştir.

17. yüzyılın meşhur Türk seyyahlarından Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde bu düşüncemizi destekler bir ifade bulunmaktadır:

“Hala o kandili mübarek başları tarafında hizmetçileri yağ koyup yakarlar ki, Baba'nun türbesini aydınlatsın. Nice kere koyun yağı koymayı unuturlar, ancak nice günler yine çerağı yanar. Büyük bir tapınak türbede gömülüdür. Gerçi Bektaşî Tekkesi'dir ama evkafı zayıf olduğundan dervişleri azdır ama adakları çok gelir.”
(Kahraman ve Dağlı, 2006, s. 627).

Evliya Çelebi'nin “tapınak” kelimesini kullanması buranın önceden eski bir kilise olduğunu öğrenmiş olmasından ileri gelebilir. Hemen sonrasında dervişleri olan bir tekke olduğundan bahsetmiştir. Dolayısıyla Evliya Çelebi'nin söyledikleri tekkeyle ilgili sözünü ettiğimiz durumla örtüşmektedir.

93 Harbinde (1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı) Babaeski Rus istilasına uğradığı sırada 13. yüzyıldan beri tekke olarak kullanılan bina Ruslar tarafından kiliseye çevrilmiş ve oraya bir çan asılmıştır. Aynı zamanda tekkenin önceden Aya Nikola kilisesi olduğu bahanesiyle bir de çan kulesi yaptırılmıştır. Ne var ki bu çok uzun sürmemiş, Rusların Babaeski'den gidişine müteakip Bektaşî dervişi olan Tefik Bey bizzat asılan çanı indirmiş ve burayı tekrar eski hâline getirmiştir (Zarcone, 1990, s. 637).

8. Sarı Saltık'ın Şehadeti ve Babaeski'de Defnedilmesi

Saltıkname'ye göre on iki farklı yerde makamı bulunan Sarı Saltık bir gayrimüslim tarafından hançerlenerek öldürülmüştür (Demir ve Erdem, 2007a, s. 620).

Yaralanma olayının devamında Sarı Saltık gazilerini toplayarak diğer ülke beylerinin gelip onun ölüsünü isteyeceklerini, hazırladıkları tabutu bir gece beklettikten sonra beylere vermelerini ve o tabutlarda görüneceğini söyler. Kendisini de mumunun yandığı yerde gömmelerini vasiyet eder. Başka öğütlerde bulunduktan sonra helalleşerek ahirete geçer.

Sarı Saltık'ın dediği gibi olur. Öldüğünü haber alan çevredeki beyler onu kendi ülkelerinde defnetmek ister. Sarı Saltık'ın ölmeden önce söylediği gibi hazırlanan tabutlar gaziler tarafından gelenlere takdim edilir. Sarı Saltık, hazırlanan on iki tabutta da görünür. Sadece bir tanesinin içine esas cesed konmuştur. Beylerin tabutu almaya gelme sırasına göre on iki makam şu şekildedir: Tatar (Kırım) Hanı, Eflak Meliki, Boğdan Meliki, Rus Meliki, Üngürüs (Macar) Meliki, Leh (Polonya) Meliki, Çek (Çekoslovakya) Meliki birer tabut alarak ülkelerine götürür ve defnederler. Sekizinci tabutu Bosin Meliki alıp Tuna Baba'da gömer. Ondan sonra Beravati (Hırvat) Meliki gelir, İshakla beraber gidip Yılan Baba'daki zaviyeye gömerler. Destanda Bosin Melikin ikinci kez gelerek bir tabut daha aldığı ve bunu Bosna'da gömdüğü söylenmiştir. On ikinci tabutu ise Karnata (İspanya) Meliki almıştır. Buraya kadar saydığımız makamların sayısı on birdir. Babaeski'deki tekkesine gömülen tabutla birlikte on iki makam tamamlanmış olur (Demir ve Erdem, 2007a, s. 622). Ancak Saltıkname'de onun Babaeski'ye gömülme olayı bu sıralamadan önce verilmiştir.

Evliya Çelebi Seyahatnamesin'de, Sarı Saltık'ın kendisi için yedi tabut hazırlanmasını istediği söylenmiştir. Bu yedi tabut; Moskova'ya, Leh / Polonya-Daniska'ya, Çek/Çekoslovakya-Pızovniçe'ye, İşfet / İsveç-Yivançe'ye, İdrivne / Edirne-Eski Baba'ya, Babadağı'na ve Kaliakra /Yılan Baba'ya ülke kralları tarafından götürülerek defnedilmiştir (Kurşun vd., 1998, s. 72-73).

Sarı Saltık'ın Babaeski'de defnedilişine gelecek olursak; Gaziler, Sarı Saltık'ı yıkayıp kefenleyip tabuta koyduktan sonra namazını kılarlar. İbrahim melik, Sarı Saltık'ı "Baba" (Romanya/Babadağı) şehrinde defnetmek ister ve beyler buna razı olunca "Baba"da defnederler. Fakat bazılarının anlatmasına göre İbrahim, Sarı Saltık'ın naaşını Baba'da defnedeceğini söylediğinde Ahmed, İsmail ve İshak'ın buna karşı çıkarak onlara içinde olduğu tabutla *Eski Baba'da* gömülmesini vasiyet ettiğini ve onun bu vasiyetini yerine getireceklerini belirtirler. Aralarında tartışma başlar. O an da tabuttan bir ses yükselir. Sarı Saltık benim vasiyetime karşı çıkmayın der. Bunun üzerine Ahmed, İsmail, İshak ve oğlu Muhammed tabutu alıp önce Yılan Baba'ya sonra Edirne'ye getirirler. Yılan Baba ve Edirne'deki Müslümanlar namazını kılarlar. Edirnedeki *Eski Baba'ya* getirip burada da namazını kıldıktan sonra kilisenin altında defnederek mumunu üstünde yakarlar. Yine bazı kişiler Ahmed'in tabutu Edirne kalesindeki kilisede gömdüğünü anlatır. Ama doğrusu mumunun yandığı yerde gömdükleridir (Demir ve Erdem, 2007a, s. 621-622).

9. Babaeski Sarı Saltık Türbesi / Makamı

Hem Evliya Çelebi Seyahatnamesi'ne hem de Saltıkname'ye göre Sarı Saltık'ın Türkiye sınırları içerisinde yer alan Babaeski'de bir mezarı bulunmaktadır.

Ebu'l Hayr-ı Rumî, daha eserinin girişinde Babaeski'nin kenarında yer alan kümbetin Sarı Saltık makamı olduğunu söyler (Demir ve Erdem, 2007a, s. 21). Asıl mezarının burada yer aldığı söylenmesi ise Sarı Saltık'ın ölmek üzere iken gazilere ve oğullarına kendisini mumunun yandığı yerde yani Eski Baba'daki tekkesinde gömmelerini istemesinden kaynaklanmaktadır.

Sarı Saltık'ın Babaeski'deki mezarı hakkında bilgi veren diğer bir kaynak olan Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde tabutu Edirne kralının almaya geldiği ve Edirne yakınlarındaki şehirde eski bir manastırda gömdükleri anlatılır. Manastır içindeki mumun hâlâ sönmediğini de belirtmeden geçmeyen Evliya Çelebi, burasının İstanbul'dan Edirne'ye gidenlerin Babaeski'ye uğrayarak ziyaret ettiği bir makam olduğundan bahseder (Kurşun vd., 1998, s. 73). Bu türbenin Babaeski'de tam olarak nerede bulunduğuyla alakalı kaynaklarda şunlar yazılıdır:

Evliya Çelebi'nin verdiği yer tarifine göre Sarı Saltık türbesi, şehrin doğusunda yolun kenarındaki Cedid Ali Paşa Camisi yanında bir gül bahçesi içindedir. Ayrıca Sarı Saltık tekkesi içinde Şeyh Şuhudî isimli kişinin türbesi bulunmaktadır (Kahraman ve Dağlı, 2006, s. 627).

Grace Martin Smith, Babaeski'ye giderek oranın sakinlerinden edindiği bilgiler doğrultusunda türbenin yerinin “*Osmanlı köprüsünü*⁶ geçtikten sonra İstanbul'dan gelen ana yolun sağına birkaç yüz metre uzaklıkta olan Hacı Hasan mahallesi ya da Dere mahallesi'nde” (Zarcone, 1990, s. 633) bulunduğunu bildirmiştir. H. 1319 / M. 1901 tarihli Edirne Merkez Vilâyet Sâlnâmesi'ne baktığımızda Babaeski ilçesinin sadece 1 tekkesinin olduğunu görmekteyiz (Kazancıgil vd., 2014, s. 302). Sâlnâme'de ilçedeki bu 1 tekkeyi yaptıranın Sarı Saltık adında bir kişi olduğu ve tekkenin Hacı Hasan Mahallesi'nde yüksek ve havadar bir yerde (Kazancıgil vd., 2014, s. 303) bulunduğu kayıt edilmiştir. Böylelikle Smith'in Sarı Saltık türbesi ile ilgili aktardığı yer bilgisi resmî olarak doğrulanmış olmaktadır.

10. Umur Bey'in Babaeski'deki Sarı Saltık Türbesine Ziyareti

Hakkında yazılan Düstürname adlı esere göre Umur Bey, 1309/1310 yıllarından birinde İzmir'in Ödemiş ilçesindeki Birgi köyünde doğmuştur. Babası Aydınoğulları Beyliği'nin kurucusu Mehmed Bey'dir. Babasının ölümünden sonra beyliğin yönetimi Umur Bey'e verilmiştir. Umur Bey adı dışında “Gazi Umur Bey, Aydınoğlu Gazi Umur Bey ya da Umur Paşa” olarak adlandırılmıştır (Emecen, 2012, s. 156-157). Saltıkname'de asıl adının Gazi Ömer olduğu söylenmiştir (Demir ve Erdem, 2007a, s. 336).

⁶ Grace Martin Smith'in “Osmanlı köprüsü”yle bugünkü “Babaeski köprüsü”nü kastetmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Bu köprü Osmanlı zamanında inşa ettirildiğinden dolayı o dönemde “Osmanlı” adıyla anılıyor olabilir.

Saltıkname’de Türk devlet adamlarından Umur Bey’in adı zikredilmekte hatta eserin üçüncü cildinde “Umur Bey’in Rumeli’ye Geçmesi İle Osman Gazi Ve Evladının Rumeli’ye Geçmesi” başlığı bulunmaktadır. Destanda Sarı Saltık ile Umur Bey’in yakın ilişkiler kurduklarına ve bizzat görüştiklerine dair bilgiler yer alır⁷.

Saltıkname’de Umur Bey’in on dört yaşına bastığında Sinop’a oradan da Kefe’ye giderek Sarı Saltık’ın elini öptüğü, ondan kuşak kuşanarak onun duasını aldığı, Akdeniz Bölgesi ve Yunanistan üzerine seferler düzenlediği, bazı illerin gazasında beraber yer aldıkları gibi konular anlatılmaktadır. Rüyasında Yunan tarafından iki doğanın Rum iline geçerek Rum dağlarındaki kuşları helak ettiklerini gören Sarı Saltık, bu rüyasını Yunan ilinden iki gazinin geleceği ve onların Rum mülkünü fethederek buraları Müslüman edeceği şeklinde yorumlamıştır. Umur Gazi’nin bu iki doğandan birisi olduğunu düşünmektedir (Demir ve Erdem, 2007a, s. 335-336, 585, 598, 611).

Destanda Sarı Saltık ile Gazi Umur Bey’in birbirlerine verdikleri değer, besledikleri sevgi ve gösterdikleri saygı belirgin bir biçimde görülür. Umur Bey, Sarı Saltık’a olan vefasını o öldükten sonra da sürdürmüştür.

Umur Bey’in Rumeli üzerine başladığı seferler sırasında Eski Baba’ya vardığında, Sarı Saltık ile güçlü bir sevgi bağından dolayı, onun buradaki türbesine ziyarette bulunması bunun bir örneğidir. Bu ziyaretin ilginç olan tarafı ise Sarı Saltık’ın Umur Bey’e görünmesi ve onla konuşmasıdır.

Aralarında şu konuşma geçmiştir: Umur Bey türbenin önüne geldiğinde Sarı Saltık ona seslenir. Türbeye giren Gazi Umur, Sarı Saltık’ı mumunun yanında otururken görünce şaşırır, yanına gelip elini öper. Diri olup olmadığını sorar. Bu vaziyeti hayattayken iyi işler yapmış olmanın bir tezahürü şeklinde açıklayan Sarı Saltık onlarla birlikte olduğunu söyler. Umur Bey’i “Gaziler ocağı” olarak tabir ettiği Edirne’ye gönderip kaybolur (Demir ve Erdem, 2007a, s. 652).

11. Otman Baba’nın Babaeski’deki Sarı Saltık Türbesine Ziyareti

On dördüncü ve on beşinci yüzyılların son çeyreğinde yaşamış bir Kalenderî şeyhi olan Otman Baba, Anadolu’nun özellikle de Balkanların birçok şehir, belde ve köylerini dolaşarak darda kalmış kimselere yardımcı olmuştur. Aynı zamanda gittiği yerlerdeki önemli mekânlara ziyaretlerde bulunmuştur (Şahin, 2007, s. 6-7). Bu ziyaretlerinden birisi Saltık Gazi’nin Babaeski’deki türbesine olmuştur. Buna ölümünden beş yıl sonra Otman Baba

⁷ Saltıkname’de Sarı Saltık’la ilişkilerine yer verilen Umur Bey’in doğum yılına bakıldığında anlatılan olayların yaşanmış olması olanaksız gözükmektedir. Çünkü Düstürname’ye göre Umur Bey, 14. yüzyılın başlarında dünyaya gelmiştir. Buna rağmen Saltıkname, beraber vakit geçirdikleriyle ilgili rivayetlerle doludur. Bu durumun kısmen gerçekleşmiş olması için Saltıkname’de söylendiği gibi Sarı Saltık’ın 99 yıl yaşamış olması gerekmektedir.

adına Küçük Abdal tarafından kaleme alınan “Velâyetnâme-i Otman Baba” (Şahin, 2007, s. 6) adlı eserde rastlamaktayız.

Otman Baba, pek çok olağanüstü hallere sahiptir. Bu özelliklerinden bir tanesi bulunduğu herhangi bir yerden kaybolup az bir zaman sonra çok uzak bir noktada meydana çıkmasıdır. Bu durum velayetname’de “*ol kân-ı velâyet ol aradan dahı gâ’ib olur*” gibi ifadelerle anlatılmıştır (Yalçın, 2008, s. 29).

Otman Baba Velayetnamesi’nde Otman Baba’nın Babaeski’deki Sarı Saltık türbesine ziyareti şöyle rivayet edilmiştir: Otman Baba, yine bir gün ortadan kaybolur. Kimse nereye gittiğini bilmez. Bir zaman sonra ansızın Babaeski’de görünür. Bu yere önceden Sarı Saltık hazretleri gelmiştir. O saygıdeğer kişinin burada bir mumu yanmaktadır. Fitol hâlâ kendi mübarek eliyle yakmış olduğu fitildir. Otman Baba oraya ulaşır. Muma bakar. O anda mumlar dinlenir. Orada bulunan âlimler bunu görünce hayret ederler, nefesleri tutulur. Acaba bu kişi kimdir diye sorarlar. Keramet ve velayet gösterir, derler. O sırada Otman Baba onlara cevap olarak: “*Bu mumu yakan Sarı Saltık ve cihanın başkanı aslında benim*” der. Muma tekrar bakar ve dinlenen fitil yanarak etrafa ışık saçmaya başlar. Bu kerameti görenler Otman Baba’nın önünde yere yüz sürüp yalvar yakar olurlar. Bu olaydan sonra anlarlar ki bu kişi kudret sahibi bir velidir (Yalçın, 2008, s. 68-69).

Otman Baba’nın kendisini Sarı Saltık olarak tanıtmayı Reenkarnasyon (Ruh göçü, don değiştirme) inancı ile açıklanabilir. Velayetname’de Sarı Saltık’la birlikte daha başka çok kişinin Otman Baba olduğu ifade edilmiş ve bu hâl eserin bütününe yayılmıştır (Yalçın, 2008, s. 27-28).

12. Babaeski Sarı Saltık Tekke ve Türbesinin Yıkılması

Sarı Saltık’ın Babaeski’deki tekke ve türbesinden geriye tek bir iz bile kalmamıştır. Binanın ne zaman ve nasıl yıkıldığı konusunda ilgili kaynaklarda farklı bilgiler yer almaktadır.

Balkan Savaşları’nın yıkıcı ve tahrip edici etkisinden Babaeski büyük ölçüde etkilenmiştir. Bilindiği gibi bu savaşta iki kola ayrılan Osmanlı ordusu doğu kolunda Bulgarlara karşı savaşmıştır. Şükrü Haluk Akalın, Sarı Saltık tekke ve türbesinin Balkan Savaşları’nın yaşandığı bu dönemde Bulgar askerleri tarafından yıkıldığını belirtmiştir. 1990 yılında Babaeski’de alan araştırması da yapmış olan Akalın, Sarı Saltık tekke ve türbesinden hiçbir kalıntıya rastlamadığını eklemiştir. (<http://turkoloji.cu.edu.tr/CAGDAS%20TURK%20LEHCELERI/6.php>)

Bunun haricinde Trakya’nın bazı ünlü şairleri Babaeski Sarı Saltık tekke ve türbe binasının yerinde bulunup bulunmadığıyla ilgili şunları söylemişlerdir:

1988 yılında alevi şairi olan Vehbi Babanın oğlu, 1940-1945 yılları arasında Sarı Saltık'ın Babaeski'deki mezarını şahsen gördüğünü ve bu türbenin 1940 yılında başlanan Edirne ile İstanbul arasındaki yolun genişletilme çalışmaları esnasında yıkıldığını söylemiştir. Halk bilimi uzmanı Vahit Lütfi Salcı'nın 1942 yılına ait bir eserinde "Sarı Saltık'ın Babaeski'deki türbesinin yerinde şimdi yeller esiyor" (Zarcone, 1990, s. 633-634) ifadesini kullanmış olması bir önceki görüşü kuvvetlendirmiştir.

Babaeski Sarı Saltık türbesinin nasıl yıkıldığının yanında içinde farklı bilgilerin verildiği mühim ve ilgi çekici bulduğumuz Turgut Koca Baba Erenler'in Bedri Noyan Dede Baba'ya gönderdiği mektupta şunlar yazılıdır:

"Sarı Saltık'ın kabri Babaeski'de, İstanbul-Edirne yolu üzerinde yer almaktaydı. Fakat Edirne asfaltı yapılırken yolun tekkenin üzerinden geçmesiyle yıkılıyor. Dolayısıyla tekkenin içinde yer alan türbesi de yok oluyor ve Sarı Saltık'ın cesedi dünya üzerine çıkıyor. Naaşının bozulmaması için birtakım işlemler yapılmış ve yolun kenarına alınarak tekrar gömülmüştür. İstanbul-Edirne yolunun sağ tarafında, Tren yolunu geçince. Her yılbaşı gecesinden önce İstanbul'daki yaşlı Hristiyanlar, bu evliyanın mezarından toprak alıp Ocak ayından sonra tekrar eski yerine bırakıyorlar. Oranın yerleşik halkı Sarı Saltık'a "Eski Baba", ona karşı sevgi besleyenler, onun taraflıları "Sarı Saltık Sultan", İseviler ise "Aya Nikola" veya "Saint Nikola", "Saint Naum" veya "Saint Spiridion" derler. Sarı Saltık ulu bir müslümandır, Horasânî-Bektâşî'dir. Bâtınî misyonerdir ve Avrupa'da İslâmîliğin öncüsü olmuştur" (Alşan, 2012, s. 466).

Daha önce Hristiyan azizlerle ilgili olarak bahsettiğimiz özdeşleştirme düşüncesini bu mektupta da görmekteyiz.

Söylenenleri topladığımızda Vehbi Baba'nın 1940-1945 yılları arasında Sarı Saltık'ın mezarını kendi gözleriyle gördüğünü söylemesi, bahis konusu yerin Balkan Savaşları (1912-1913) sırasında yıkılmış olma olasılığını çürütmektedir. Vahit Lütfi Salcı'nın 1942 yılında tekke ve türbenin yerinde olmadığını söylemesine göre; eğer doğru ise türbenin 1940-1941-1942 yıllarından birinde, yol yapım çalışmaları yüzünden yıkılmış olabileceği kesinlik kazanmaktadır.

Sonuç

Babaeski, eski çağlardan beri hem imparatorlukların hem de dervişlerin merkezi konumu itibarıyla önemli gördüğü bir yerleşim yeridir. Ayrıca kutsal toprak sayılan Edirne gibi bir şehre yakınlığı da öneminin artmasında etkili olmuştur. İstanbul-Edirne arasında yani Balkanlara doğru açılan güzergâh üzerinde yer alması hasebiyle geçit konumunda sayılır.

Sarı Saltık'ın asıl niyeti İstanbul'u fethetmektir. Kanaatimizce Babaeski'de tekke kurması, ara sıra burada gelip kalması aslında buranın İstanbul için kritik bir noktada bulunmasından kaynaklanmaktadır. İstanbul'u gayrimüslimlerden arındırmayı ve bir Türk-İslam yurdu hâline getirmeyi istemektedir. Zira Peygamber efendimiz Hz. Muhammed (s.a.s)'in İstanbul ile ilgili bir hadis-i şerif'i bulunmaktadır: “*Kostantiniyye elbette fetholunacaktır. Onu fetheden kumandan ne güzel kumandan, onu fetheden ordu ne güzel ordudur.*” Sarı Saltık bu hadisten etkilenmiş, İstanbul'un fethine çalışmış ve fetih için uygun zamanı aramıştır. Bu amacı doğrultusunda İstanbul'da olan biteni seyretmek, orayı kontrol edebilmek ve belki de iyi ilişkiler kurabilmek istemiş olabilir. Bu yüzden Babaeski, Sarı Saltık'ın önemli gördüğü yerlerden birisi olmuştur diyebiliriz.

Saltık Gazi'nin Babaeski dışında daha birçok yerde türbe veya makamı bulunması, gittiği yerlerde bu denli sevilen ve saygı gösterilen biri olmasından dolayı normaldir. Saltıkname'deki on iki makamı dışında adına inşa edilen bu makamlar ve türbeler aslında ona karşı gösterilen sevgi ve saygının birer yansımalarıdır. Sonuçta bir velide bulunması gereken sıfatlara sahiptir. Evliyalar arasına girmiştir. İyi insanların ve müminlerin dostu olmuştur.

Saltıkname'de Sarı Saltık'ın asıl mezarının Babaeski'de olduğu yazılıdır. Fakat Sarı Saltık vefat edeceğine yakın Babadağı'na gelmiştir ve orada vefat etmiştir. Zaten Saltıkname'de geçen rivayette şöyle bir ayrıntı vardır. Sarı Saltık'ın tabutu Babaeski'ye getirilmeden önce Melik İbrahim, Saltık'ı, Baba'da (Romanya/Babadağı) defnedeceğini söyler. Beyler kabul eder ve orada gömerler (Demir ve Erdem, 2007a, s. 621). Saltık Gazi'ye asıl cesedi nasıl tanıyacakları sorulduğunda ise “Size elimi uzatırım” demiştir. Babadağı'ndakiler onun elini uzatmasından asıl cesedi tanımış ve oraya gömmüşlerdir (Duran ve Gümüšođlu, 2010, s. 405-407).

Sarı Saltık'ın Babaeski'deki tekkesi iki taraflı ziyaretgâhlardandır. Hem Hristiyanlar hem de Türkler tarafından ziyaret edilmiştir. Bu kısaca tekkenin eski bir Aya Nikola kilisesinden çevrilmesiyle ilgilidir. Buradaki tekke yüzyıllar boyunca yıkıldığı zamana kadar önemli bir ziyaret yeri olmuştur. Sarı Saltık'ın Hristiyan azizlerle özdeşleştirilmesinin farklı nedenleri bulunur. Netice olarak Sarı Saltık, uzun yıllar Müslümanlığı yaymaya çalışmış bir Türk erenidir.

Saltıkname, tarihin içinden bilgilerle doludur. Bu yönüyle önemli bir tarihî kaynak sayılsa da rivayet edilen olayların ve verilen bilgilerin doğruluğu, gerçekte yaşanmış olma ihtimali vs. güvenilir kaynaklarla karşılaştırılarak teyit edilmeli ve ona göre açıklanmalıdır. Bu çalışma kapsamında rastladığımız ve yukarıda açıklık getirdiğimiz Umur Bey ile Sarı Saltık'ın aslında muasır olmaması ve Babaeski'nin kim tarafından feth edildiği meseleleri bu duruma en iyi örnektir.

Saltıkname’de, Trakya bölgesinde yer alan Babaeski dışında Edirne, İpsala, Pınarhisar, Lüleburgaz, Malkara, Vize, Enez ve Çorlu da geçmektedir. Fakat bu şehirler Edirne ve Babaeski hariç olmak üzere metin içerisinde herhangi bir açıdan fazla ehemmiyet göstermemektedirler. Saltıkname’de Babaeski adı, *Eski-Baba* şekliyle 8, *Babaeskilisi* olarak 1, yalnızca *Baba* adıyla 1 defa geçmiştir. Üç ciltlik bir eserde toplamda 10 defa kullanımına rastladığımız Babaeski’nin öneminin son derece büyük olduğu görülmüştür.

Kaynaklar

- Akalın, Ş. H. (2014). Saltıkname’ye Göre Sarı Saltuk. *Balkanlar’a Gidişinin 750. Yılında Uluslararası Sarı Saltuk Gazi Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (351-364). Edirne: Trakya Üniversitesi Yayınları.
- Alşan, M. A. (2012). *Horasan Erenleri*. İstanbul: Kurtuba Kitap Yayınları.
- Ana Britannica. C. 24. İstanbul: Ana Yayıncılık, ty.
- Babinger, F. ve Köprülü, F. (1996). *Anadolu’da İslamiyet*. (Ragıp Hulusi, Çev.). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Bakır, A. (2009). *Yazıcızâde Ali Tevârih-i Âl-i Selçuk (Oğuznâme-Selçuklu Târihi)*. İstanbul: Çamlıca Basım Yayın.
- Banarlı, N. S. (1983). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Barkan, Ö. L. (2015). İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler. *İnsan ve İnsan Dergisi*, 5, 5-37.
- Demir, N. ve Erdem, M. D. (2007a). *Saltık Gazi Destanı*. Ankara: Destan Yayınları.
- Demir, N. ve Erdem, M. D. (2007b). *Saltık-nâme*. Ankara: Destan Yayınları.
- Demir, N. (2014). Tarihi, Kültürel ve Destani Bir Kaynak Olarak Saltıkname. *Balkanlar’a Gidişinin 750. Yılında Uluslararası Sarı Saltuk Gazi Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (155-176). Edirne: Trakya Üniversitesi Yayınları.
- Demir, N. (2015). *Sarı Saltık Gazi*. Edirne: Trakya Üniversitesi Yayınları.
- Duran, H. ve Gümüšoğlu, D. (haz.). (2010). *Hünkâr Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi*. (Ed. Gıyasettin Aytaş). Ankara: Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi.
- Emecen, F. (2012). Umur Bey. *İslâm Ansiklopedisi* içinde (41, 156-159). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Gerlach, S. (2007). *Türkiye Günlüğü 1577- 1578*. (Türkis Noyan, Çev.). C. 2. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Hasluck, F. W. (2012). *Bektaşilik İncelemeleri*. (Râgıb Hulûsi Özden, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Hasluck, F. W. (2013). *Sultanlar Zamanında Hıristiyanlık ve İslam*. (Timuçin Bender, Çev). C. 2. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- İnalçık, H. (2005). Türkler ve Balkanlar. *Bal-Tam Türklük Bilgisi Dergisi*, 3, 20-44.
- Kaçar, T. (2013). Roma İmparatorluğu, Hristiyanlar ve Milano Fermanı. *Toplumsal Tarih Dergisi*, (230), 46-50.
- Kahraman, S. A. ve Dağlı, Y. (1999). *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi*. C. 3. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kahraman, S. A. Ve Dağlı, Y. (2006). *Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi*. C. 3. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kalkan, A. F. (2016). Türk Destanlarında Kahramanın Olağanüstü Doğumu. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, (42), 27-47.
- Karaçam, N. (1995). *Efsaneden Gerçeğe Kırklareli*. Kırklareli: Belediye Yayınları.

Levent Doğan-Ceyda Erđin

Saltıkname ve Saltık Gazi Bağlamında Babaeski
Babaeski in The Context of Saltıkname and Saltık Ghazi

- Kazancıgil, R. vd. (2014). *Edirne Merkez Vilâyet Sâlnâmesi H.1319-M.1901*. C. 2. Edirne: Edirne Valiliđi Kùltür Yayınları.
- Kurşun, Z. vd. (1998). *Evlüyâ Çelebi Seyahatnâmesi*. C. 2. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ocak, A. Y. (2011). *Sarı Saltık Popùler İslâm'ın Balkanlar'daki Destanî Öncüsü (XII. Yüzyıl)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
- Okiç, M. T. (1952). "Sarı Saltuk'a Ait Bir Fetva". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakùltesi Dergisi*, 1 (1), 48-58.
- Okiç, M. T. (1992). "Güneydoğu Avrupa'da İslâm'ın Zuhuru". *İslami Araştırmalar Dergisi*, 6 (2), 91-104.
- Sarıkaya, M. S. vd. (2014). 15/1315'de Yazılan Tuffâhu'l-Ervah'a Göre Sarı Saltuk. *Balkanlar'a Gidişinin 750. Yılında Uluslararası Sarı Saltuk Gazi Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (293-312). Edirne: Trakya Üniversitesi Yayınları.
- Şahin, H. (2007). Otman Baba. *İslâm Ansiklopedisi* içinde (34, 6-8). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Togan, Z. (1981). *Umumî Türk Tarihine Giriş*. İstanbul: Enderun Yayınları.
- Türkçe Sözlük. (1998). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yalçın, Y. (2008). *Türk Edebiyatında Velâyetnâmeler ve Otman Baba Velâyetnâmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- Yolcu, M. A. (2014). Kutsalın Yeniden Üretimi: Kutsal Su İnançları ve Hacıkbehtaş Zenzem Çeşmesi. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8, 93-102.
- Zarcone, T. (1990). Alevi Et Bektaşı De Thrace Orientale: Les Tekke De Sarı Saltuk À Babaeski Et D'Arız Baba À Havsa. *İkinci Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri Kitabı* içinde (629-638). Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakùltesi ve Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü.
- Yararlanılan İnternet Kaynakları**
- <http://turkoloji.cu.edu.tr/CAGDAS%20TURK%20LEHCELERI/6.php> (Son Erişim Tarihi: 10.02.2019)
- <http://turkoloji.cu.edu.tr/CAGDAS%20TURK%20LEHCELERI/5.php> (Son Erişim Tarihi: 12.01.2019)